

Az alsóbb társadalmi csoportok csúcsán a miniszteriálisok álltak, akik korábban a király, majd a fejedelmek és grófok udvarában is megjelentek, mint a szolgálatot teljesítő népek vezetői. Nagy részük később a felsőbb rétegek soraiba emelkedett. Társadalmi állapotuk hasonló a magyar *servientes regeshez*, a királyi szerviensekéhez és a várjobbágyokéhoz. Mégis, a fordítás során maradtunk a miniszteriális elnevezésnél. Hasonlóképpen jártunk el az 'Acht' fogalmával, amelynek a magyar 'levelesítés'felel meg, azonban mégsem teljesen, ezért a kerületi, illetőleg birodalmi kiközösítéssel fordítottuk. A példákat sorolhatnánk.

A fentiek arra hívják fel a figyelmet, hogy a jogkönyvek fordítása során nemcsak a német kultúra terjesztésének

ügyét vállaltuk fel, hanem haszonnal szolgáltuk a magyar jogtörténet- és történettudományt, közben egyúttal saját ismereteinket is gyarapítottuk. Heroikus fáradozásunk, úgy véljük, meghozza gyümölcsét.

Jegyzet

¹ Az 2010. október 28-án, Magdeburgban, az *Eike-von-Reggow-dij* átadásán elhangzott ünnepi előadás szerkesztett változata. Ruzsoly József professzornak a díjátadáson mondott laudációja folyóiratunk 68–70. oldalán olvasható. Blazovich László professzornak ezúton gratulálunk a kiemelkedő nemzetközi elismeréshez – a *Jogtörténeti Szemle* szerkesztősege.

Domokos Andrea

Farina és Rivière esete – A beteg elméjű bűnelkövető

Írásomban két 19. századi bűneset hasonlóságai alapján igyekszem felkutatni a beszámíthatóság mint büntetőjogi kategória kialakulásának történeti hátterét.

1764-ben Beccaria még lándzsát tört amellett, hogy a büntetés meghatározásánál egyedül a bűncselekménnyel okozott kárt kell figyelembe venni, az elkövető személyét nem. „A bűncselekmények igazi mértéke a társadalomnak okozott kár.”¹ Természetesen egy olyan korban, amikor nemegyszer a bíró „rossz emésztésétől”² függött az ítélet, illetve a legnagyobb gond az írásos törvénykönyv hiánya volt, érthető az objektív mérce iránti igény. Valójában Beccaria geometriai pontossággal szerette volna meghatározni a bűnök és büntetésük mértékét: „...ez az ok, amiért az emberek társadalomban élnek, hasznos, mert lehetővé teszi, hogy pontosan kiszámítható legyen egy gaztett következményeit”. „E problémák megérdemlik, hogy olyan geometriai pontossággal oldjuk meg őket, amelynek nem állhat ellen a szofizmaköde, a csábító ékesszólás és a gyáva aggályoskodás.”³

Beccaria a feudalizmus önkényességével szemben a törvényekben és az elkövetett bűnökkel arányos büntetésben látja az igazságosság garanciáját. A bűnelkövető személyével annyiban foglalkozik, hogy a társadalmanként,

kultúránként változó erkölcsi és normarendszer miként határozza meg értéküket, illetve azt, hogy a közjónak megfelelő vagy éppen azzal ellentétes magatartásformát tanúsítanak-e. „Bárki, aki filozófusszemmel olvassa a nemzetek törvénykönyveit és évkönyveit, tapasztalni fogja, hogy a *bűn* és az *erény*, a *jó állampolgár* és a *bűnös* fogalmai változtak a századok során...”⁴

A klasszikus büntetőjogi iskola, Beccaria alapvető ideáira erőteljesen támaszkodva, a tett igazságos, proporcionális megtorlását kívánta meg a büntető igazságszolgáltatástól, nem téve különbséget tettes és tettes között. Beccariahoz hasonlóan a feudalizmus partikuláris, önkényes rendszere ellen léptek fel, álláspontjuk szerint a törvények egységes alkalmazása jelentette a garanciát a jog és igazság érvényesüléséhez. E normativista, „dog-

maközponti” irányzat azért is kapta a tettebüntetőjogi iskola nevet, mert a tettel, annak pszichéjével, egyéb személyi körülményeivel egyáltalán nem foglalkozott, vizsgálódásának tárgya kizárólag a megvalósított tett és annak igazságos megtorlása volt. Számukra a bűncselekmény jogi jelenség, amelyet olyan bűnelkövető valósított meg, aki szabad akarattal rendelkezett. Számukra nem létezett beteg elméjű elkövető, akinek beszámítási képességét kizárhatta vagy korlátozhatta volna valamely mentális probléma. Kizárták a mérlegelés köréből az elkövető jellemzőit, így beszámítási képességének vizsgálatát is, hisz a klasszikus büntetőjogi iskola kiindulópontja az volt, hogy az elkövetett tettet meg kell büntetni,

és ennek révén kell helyreállítani a bűncselekmény által megsértett társadalmi rendet, jogbiztonságot. A jogépségi büntetés nem más, mint igazságszolgáltatási aktus.

Az ugyanezen időben már szárnyaikat bontogató tettesbüntetőjogi iskolák azonban azt vallották, hogy az igazságszolgáltatás csak akkor lehet igazságos, ha a tettesek

Cesare Beccaria

személyében rejlő különbözőségeket is figyelembe vesszük, nem ragadunk le az elkövetett cselekménynél. A tettesbüntetőjogi iskolák a bűncselekményt nem kizárólag jogi jelenségeknek tekintik, hanem a tettes egyéni adottságait, beszámítási képességét, a bűnözéshez való viszonyulását – alkalmi tettesről vagy éppen megrögzött bűnözőről van szó –, is vizsgálják. A büntetés már nem a jogépség fenntartására való szankció, hanem a társadalom védelmét szolgáló állami reagálás, aminek egyszerre van célja és egyúttal remélt haszna is.

Lombroso, a turini fegyház orvosa több ezer fegyencet vizsgált meg, s arra a következtetésre jutott, hogy a bűnözés okai mindig az egyénben rejlenek. A bűnös ember veszélyt jelent a társadalomra, ezért ki kell onnan iktatni elkülönítése útján. A tettesbüntetőjogi iskolák antropológiai felfogása mellett létrejött egy szociológiai irányzat is, amely éppúgy determinálnak tartja a bűnöző embert, csak éppen a társadalmi környezet által.

A tettesbüntetőjog már foglalkozik az egyén beszámíthatóságával, hiszen társadalomra veszélyessége is nagyban függ attól, hogy miként viszonyul az általa megvalósított tethöz és ennek függvényében milyen biztonsági intézkedést, vagy éppen gyógyító-megelőző kezelési módot kell számára biztosítani. Míg a tettbüntetőjogi iskolák esetében a felelősségre vonás alapja az akaratszabadságon alapuló erkölcsi felelősség, addig a tettesbüntetőjogi iskolák már foglalkoznak a tényleges felelősséggel: a beszámítás és a beszámíthatóság kérdéskörével együttesen.

Pierre Rivière több emberen elkövetett emberölési ügye⁵

Az 1830-as évek Franciaországában egy kis normandiai faluban élt egy parasztcsalád. A férj kivételesen szelíd, békés természetű ember, a feleség viszont összeférhetetlen, állandóan pereskedő asszony volt, a faluban nem is tartották teljesen épelméjűnek. A férj és a feleség családjában egyaránt voltak elmebetegek.

A házaspárnak öt gyermeke született, a feleség féktelen természete miatt a házaspár különvált, az apánál három, az anyánál két gyerek élt.

A legidősebb fiú, Pierre (történetünk főszereplője) különös gyerek volt, a falu bolondjának tartották. Erre minden okuk megvolt a falusiaknak, hiszen gyakran beszélt magában, ilyenkor azt mondta, hogy az ördöggel társalog. A zsebében mindig hordott kalapácsot és szegget, hogy élve keresztre feszíthessen békákat és madarakat. Szerette kizsákolni az állatokat, szenvedésük élvezetet okozott neki. Rettegetett a nőktől, a nőnemű állatoktól.

Saját nőnemű rokonaitól is menekült, állandóan a vérfertőzéstől tartott. Úgy érezte, hogy testéből valamely megtermékenyítő folyadék szivárog és akaratán kívül bűnössé teheti őt a vérfertőzés vétkében. Gyakran tűnt el otthonról gyermek- és kamaszkorában, olyankor kőbányákban lakott. Hol a földön hentergett, hol a legkülönösebb mozdulatokat tette.

Ez a fiú 20 éves korában megölte három családtagját: 40 éves anyját, 18 éves húgát és 8 éves öccsét. Mindhármuk nyakát elvágta. Elfogásakor azzal a magyarázattal állt elő, hogy isteni sugallatra követte el tettét. Hamarosan bevallotta azonban, hogy nem volt semmilyen isteni sugallat, apja szenvedéseinek akart véget vetni, amikor megölte anyját és a vele élő két gyereket. A faluban is szóbeszéd tárgya volt, hogy az anya állandó veszekedésével és pereskedéssel úgy megkeserítette férje életét, hogy az már többször próbált öngyilkos lenni.

Kihallgatása során elmondja, hogy elkésérítette apja szenvedésének látványára, minden gondolata a körül járt, hogy miként tudná apját megkímélni anyja állandó kínzásaitól.

A börtönben 50 oldalon megírta visszaemlékezéseit, amely a korabeli analfabéta parasztok közül messze kiemeli Pierre Rivière-t, hiszen olyan értelmesen és érzékletesen írja le családjá történetét és az apja által átélt szenvedéseket, hogy elismerést vált ki az olvasókból.

Így kezdi: „Nevem Pierre Rivière, meggyilkoltam anyámat, húgomat és öcsémet...”⁶ Gyerekkoráról is ír, arról, hogy „különös dolgokat” vitt véghez. „Először is elhatároztam, hogy feltalállok egy szerszámot, amivel madarakat lehet ölni. S mivel ilyet még senki sem látott, azt a nevet adtam neki, hogy *calibene*, sokáig dolgoztam rajta vasárnaponként és esténként, de mivel nem úgy sikerült, ahogy akartam, elástam egy mezőn, majd kiástam, még mindig ott van az egyik ház gerendáján.” „Keresztre feszítettem békákat és madarakat. Más kínzásokat is kitaláltam, hogy elpusztítsam őket. Odaszögeztem őket három szöggel a hasuknál fogva egy fához. Ezt úgy neveztem, hogy kilelkezem őket, volt, hogy vittem magammal gyerekeket, de néha egyedül csináltam.”

Apjával kapcsolatban ezt írta: „Láttam, hogy az utóbbi időkben mennyire összetört, anyám kétszínűsége, az átélt fájdalmak érzékenyen érintettek. Minden gondolatom e körül járt és csak erre tudtam gondolni. Elhatároztam rémes tervemet, amit aztán végre is hajtottam, legelőször három hónappal azelőtt jutott eszembe.”⁷ Magáról az ölési cselekményről rendkívül szűkszavúan ír: „...fogtam a sarlót, bementem anyám házába és véghezvittem ezt a borzalmas büntényt, anyámmal kezdtem, azután nővéremmel és az öcsémmel végeztem, utána újabb ütések mértem rájuk.”⁸

Cesare Lombroso

A jogászok, az orvosok és a társadalmi közvélemény reakciója megdöbbentő, ugyanis a nyilvánvalóan elmebeteg elkövetőt a cselekedet érthető motívumai miatt normális embernek kezdték tekinteni.

A büntetőeljárás során meghallgattak igazságügyi szakértőket; az orvosok egy része szerint teljesen épelméjű volt, másik része szerint viszont nem volt beszámítható tettének elkövetésekor. Azokat, akik épelméjűnek tartották, megzavarta az a momentum, hogy az elején örültek tettete magát (azaz egészen más típusú örültséget színel, mint amilyen elmebetegségben valójában szenvedett). A másik zavaró tényező ezen kevésbé kvalifikált orvosok számára éppen a kivételesen értelmesen megírt visszamemlékezés volt. Szerintük ilyen logikusan nem tudta volna örülni ember leírni az apja által megélt szenvedéstörténetet.

A bíróság is teljesen bizonytalanná vált, ám végül a Rivière-t épelméjűnek tekintő szakértők véleményét fogadta el. A Calvados Megyei Bíróság 1835. november 12-i ülésén halálbüntetésre ítélte. Rivière megfellebbezte az ítéletet, az a Legfelsőbb Bíróságra került. A Párizsi Igazságügyi Palotában 1836. január 16-án tartott tárgyaláson az elsőfokú ítéletet helybenhagyták.

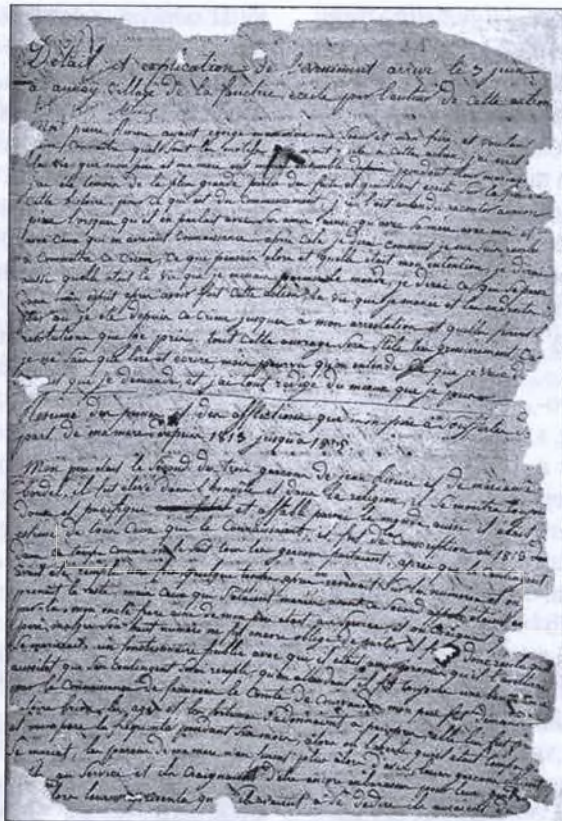
Egy párizsi orvoscsoport 1835. december 25-én az első szakvéleményt felülbíróló összeállítást készítet, ebben a következőket állapították meg:

„Az amit Pierre Rivière elmesél az életéről, értelmi képességeinek és morális érzékeinek mély és állandósult elferdüléséről árulkodik, írásában körvonalazódó tökéletes emlékezete és gondolkodása nem bizonyítja kizárólag az elmebetegséget, felfedezhetjük benne a mániakusok és monomániások tüneteit is, amikor elmeséli betegségük történetét.” 1835. július 21-én Bouchard orvosdoktor állított ki hatósági bizonyítványt Rivière elmebeli állapotáról, őt épelméjűnek nyilvánítva. Erre is reagált szakvéleményében a párizsi szakértői csoport: „Nem osztjuk Bouchard úr véleményét, aki nem tudta Pierre Rivière abnormalis állapotát az örület semmilyen esetébe sem sorolni, ezért egészséges értelmi képességűnek nyilvánította...”⁹

Szakvéleményük összegzése szerint:

1. Pierre Rivière 4 éves kora óta az elmebetegség tüneteit mutatta,
2. elmezavara állandósult, bár kevésbé tűnt intenzívnek a gyilkosságok után,
3. a gyilkosságokat tébolyult állapotban követte el.”

Sajátos megjegyzést fűztek szakvéleményükhöz, melyben arról értekeznek, hogy amennyiben nem követte volna

Pierre Rivière kézirata

el a gyilkosságokat, mindenki számára nyilvánvaló lenne, hogy elmebeteg emberről van szó, aki elmeegógyintézetbe való. Ha a menhelyen, azaz az örültek házában találkozna vele egy látogató, „nem jutna eszébe, hogy ez a beteg épelméjű, és nem találna olyan bírót, aki szabadlábra helyezné. S ha a menhelyen a kérdéses beteg megölne valakit, senki sem küldené vérépadra. A tények pedig ugyanazok, egyedül a helyszín különbözik”.¹⁰

Az igazságügy-miniszter 1836. február 8-án levelet írt Lajos Fülöpnek, hogy a halálos ítéletet változtassa át életfogytig tartó szabadságvesztéssé, tekintettel arra, hogy a tettes nem beszámítható. A király ezt megtette, s Rivière ezután még négy évet töltött börtönben. Bent azt hallucinálta, hogy halott, majd 25 éves korában felakasztotta magát.

Foucault több munkájában foglalkozott az abnormalitással, a társadalom erre való reagálásával, kutatta a pszichiátria és az igazságszolgáltatás kapcsolatát. Pierre Rivière esete annyira megragadta, hogy a Collège de France szemináriumain hallgatóival is feldolgozta. Foucault a büntető hatóságok legnagyobb hibájának azt tartja, hogy Rivière-t nem esztelennek, hanem iszonyatosnak találták, s ennek alapján ítélték halálra a különben beszámítási képességgel nyilvánvalóan nem rendelkező férfit.

Cesare Farina emberölési ügye¹¹

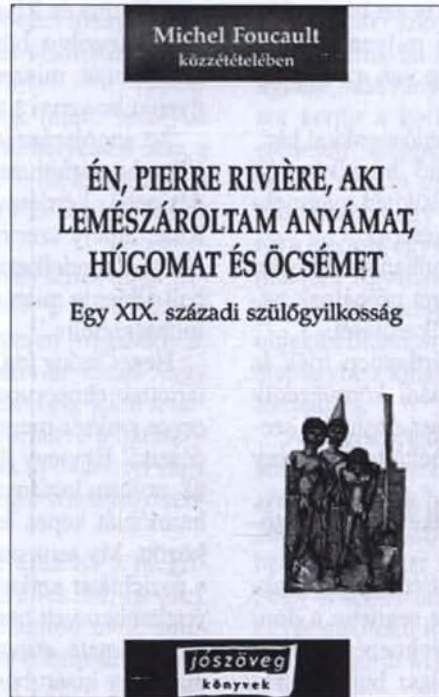
Farina olasz cipész apja, nagyapja és nagybátyja örültek voltak. Gyermekkorá óta maga is szenvedett különféle hallucinációktól.

1858-ban Padovában egy fűszerkereskedés kirakatában meglátott egy szép nőt, aki olyan nagy hatással volt rá, hogy nem tudta kiverni a fejéből. Évekig járt el az üzlet előtt, mire bemezéskedett kávé tenni. További évek teltek el, Farina ide járt vásárolni.

Nem szólt egy szót sem, csak vásárolt. Ami a leányt illeti, visszafojtottam magamban minden vágyat – írja visszaemlékezéseiben –, hogy közeledjem feléje, ámbar ez nagyon boldoggá tett volna, de visszatartott az a gondolat, hogy nem vagyok házasesetre való, és nem tudnám gyermekeimet kedvem szerint felnevelni.

Egy idő múlva úgy érezte, hogy a lány anyja, a bolt tulajdonosnője nem nézi jó szemmel az ő udvarlását. Valójában nem udvarolt, csak a fantáziájában. Írt egy levelet az

anyának: „Signora, a mi régi és most már nyilvánvaló viszonyunk kötelességemmé teszik e sorokat intézni ön-höz, hogy a köztünk felmerült függő kérdést elintézzük. Ha eddigelé nem adtam kifejezést kedves leánya iránt érzett élénk vonzalmamnak, annak nem az az oka, mintha attól féltém volna, hogy érzelmeim viszonzás nélkül maradnak. Ellenkezőleg, nagyon jó véleményem van leánya óvatosságáról és okosságáról, és nem gyanakszom azokra, akik jó viszonyban vannak önökkel, remélem, hogy rokonaik. Ma este nyolc óraker elsétálok üzletük előtt. Ha az ajtajuk küszöbén meglátom kedves leányát, akkor annak jeléül fogom ezt tekinteni, hogy önök szívesen látnak.” Csalódnia kellett, hiszen a lány nem állt a bolt ajtajában. Újabb levelet írt, ám egyik levelére sem kapott választ. Beteg agyában mindez úgy jelentkezett, hogy a lány szereti, anyja azonban útjukba áll. Úgy érezte, hogy az anya férfiakat bérelt fel az ő üldözésére. Ezért 1862-ben Genovába költözött. Mivel továbbra is üldözték, azt gondolta, visszamegy Padovába. 1866-ig folyamatosan azt hallucinálta, hogy üldözik, kigúnyolják, kinevetik, életére törnek. 1866 farsangján elment az operába, ahol érzése szerint többen is követték, figyelték. „Mikor vége lett az operának, legelsőnek én álltam fel, azután az az arcátlan férfi állt fel, aki mellett ült, és eközben társának karjára veregetett. Erre a többiek is felálltak, persze azon szándékkal, hogy követnek engem... Ezen az estén nagyon kusza volt az agyam, a felindulás erőt vett rajtam, mindenféle gondolatok kergetőztek a fejemben...” Néhány napig csendesültek hallucinációi, aztán még erősebbé váltak: „...újra megkezdődtek a kínzások, amelyek idestova elviselhetetlenek lettek. Folyton hallottam az énekszavukat és a gúnyolódásukat, és most már nemcsak este, egész éjjel utáni, hanem világos nappal is... A szenvedések és üldözőim kíméletlen bánatalmai felbőszítettek, úgy keringtem a szobámban, mintha elveszítettem volna az eszemet, és őrjító láz ejtett hatalmába.” Egy módon tudott megszabadulni kínjaitól: ha megöli a fűszerkereskedés tulajdonosnőjét, szerelme anyját. „Megragadtam egy konyhakést, és a lakása felé siettem... Az ösztönöm azt súgta, hogy meg kell bosszulnom magam. Beléptem az üzletbe, ő elém jött, és én... én megbosszultam magam.”

Michel Foucault könyvének magyar kiadása

René Allio „Moi Pierre Rivière” c. filmje DVD-kiadásának borítója

Magáról az ölési cselekményről ennél többet nem ír, annál részletesebben közli további hallucinációit, amelyek a város elhagyása során mindvégig gyötrik. Útközben hallotta üldözői gúnyolódását. Az általa meggyilkolt asszony hangját is hallani vélte: „...egy dühös mozdulattal ellene fordultam, mire szertefoszlott az árnyéka és elveszett a távoli erdőkből, miatt az éneke még sokáig visszhangzott a távolból.”

Végül feladta magát a rendőrségen. Cellatársai javasolták neki, hogy tessen örültséget, akkor megúszhatja az elítélést. Ő meg is tette ezt, összevissza beszélt az örökkel: „...mikor az éjjeli őrző jött, valami bolond dolgot követtem el. Mikor beléptek az örök, felálltam és úgy tettem, mintha nagyon meg lettem volna lepődve, aztán az ajtóhoz mentem, ahol a porkoláb állt, és megkérdeztem tőle, vajon megjött-e már értem a nagybátyám. Miután úgy egyeztem meg velem, hogy együtt megyünk ki a fogházból.”

Végül bejött hozzá egy törvényszéki orvos, bizonyos Cesare Lombroso, aki megnyugtatta, hogy nem kell tovább örültséget színlelnie, ő elviszi egy megfelelő helyre: a padovai tébolydába. „Egy szép pünködsi napon valóban értem jött egy bérkocsi... Beszálltam a bérkocsiba, amely elvitt a tébolydába..., ahol jobb dolgom van, mint a fogházban.”

Farina nagyon megkönnyebbült, hiszen őszintén szenvedett attól, hogy köztörvényes bűnözőkkel volt összezárva, akiket ő mélyen elítélt.

Itt írta meg visszaemlékezéseit. Lombroso meglátása szerint a tudomány számára kétszeresen is érdekes Farina ügye, egyrészt irodalmi tehetsége miatt, másrészt pedig azért, mert félelmében olyan örültséget tudott tettetni, amely az övétől lényegesen különbözött. Miközben folyamatosan hallucinált, más területen értelmi képességeit teljesen érintetlenül hagyta elmebetegsége. Lombroso gyönyörűnek nevezte Farina életrajzát, és igazságtalanságnak tartotta, hogy együtt kellett lennie a börtönben valódi bűnözőkkel. Lombroso kiemeli, hogy maga Farina ösztönnek nevezi gyilkos hajlamát, és megmagyarázza, hogy ez az ösztön kényszeríti az emberölés elkövetésére, annak ellenére, hogy tisztán látja tettének következményeit. Lombroso végső megállapítá-

sa Farina ügyének kapcsán: „Ez az eset is azt bizonyítja, hogy a szakértők eddigi megfigyelései milyen hiányos alapon nyugodtak, és mennyire szükség van az új pszichiátriai és kísérleti módszerekre.”

A francia és az olasz eset sajátos hasonlóságokkal bír:

- Az ölési cselekményt megvalósító bűnelkövetők mindkét esetben örültek, anamnézisükben gyermekkoruk óta fennálló elmebetegség szerepel.
- Az ölési cselekményt követően azonban mindketten valódi elmebajuktól eltérő örültséget próbálnak tetetni, így remélve a halálbüntetés elkerülését.
- Fogva tartásuk alatt értelmesen, érthetően írják le tettüket. Egészségi állapotuk, családi környezetük és élettörténetük részletes bemutatása épelméjű személyiség esetében is elismerésre méltó teljesítmény lenne, betegként különösen az.
- A büntető igazságszolgáltatás mindkét bűnelkövetővel szemben tehetetlenül állt.
- A végső döntésben a szakmájukhoz értő orvos szakértők megalapozott szakvéleménye segítette a döntéshozókat (a francia esetben a kegyelmezési jogával élő királyt, második esetben az olasz büntetőbíró-ságot).

A két ügy nyilvánvalóvá teszi, hogy egyes területeken nem elégséges a büntetőbíró szakmai tudása, igazságügyi orvos szakértő bevonása nélkül nem képes felelős ítéletet hozni a tettes beszámítási képességéről.

A Farina és Rivière eseteihez hasonló bűnügyek törték át a klasszikus büntetőjogi iskola ezen a téren korlátolt álláspontját, miszerint az elkövető személyét nem kell figyelembe venni a tett megtorlásakor.

Az angolzás jogrendszer is ebben az időben szembeült a beszámíthatatlan bűnelkövetővel szembeni intézkedés nehéz kérdésével. 1843-ban jelent meg a M’Naghten Rule, amely szerint fel kell menteni azt a bűnelkövetőt, aki nem rendelkezik beszámítási képességgel, vagy elmebeli állapota miatt nem képes a „right-wrong” közötti különbségtételre.¹²

Herz Oszkár írta, hogy a 20. század elején még két évente tartottak elmeorvosi kongresszusokat, ahol a jogász és az orvos szakma megtárgyalta az igazságügyi elmekörtan kérdéseit.¹³ Egy-egy ilyen kongresszus, a közös kutatás mind az orvostudományt, mind a jogtudományt előreviszi, és harmóniát képes teremteni a büntetőjog és a pszichiátria között. Ma sem szabadna elhanyagolnunk e területet, hisz a pszichiáter szakma beszámítási fogalma és a büntetőjogi értelemben vett beszámíthatóság közös értelmezése adja a megnyugtató alapot a beszámítási képességükben korlátozott vagy kizárt bűnelkövetők esetében a megfelelő állami reagálásra, a társadalom biztonságának garantálására.

A beteg elméjű bűnelkövető valódi bűnhődését a latin szentencia fogalmazza meg legplastikusabban: „Furiosus solo furore punitur”, azaz elég büntetés az örült számára, hogy örült.

Jegyzetek

¹ Beccaria, C.: *A bűnökről és a büntetésekről* (Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Budapest, 1989. 31. p.).

² Uo., 25. p.

³ Uo., 26. p.

⁴ Uo., 29. p.

⁵ Foucault, M.: *Én, Pierre Rivière, aki lemészároltam anyámat, húgomat és öcsémét. Egy XIX. századi szülőgyilkosság* (Jószöveg könyvek, Budapest, 1999).

⁶ Uo., 64. p.

⁷ Uo., 111. p.

⁸ Uo., 118. p.

⁹ Uo., 179. p.

¹⁰ Uo., 180. p.

¹¹ Lombroso, C.: *Lángész és örültség* (Budapest, a Magyar Kereskedelmi Közlöny Hírlap- és Könyvkiadó-Vállalat kiadása. 1910. 58. p.).

¹² M’Naghten’s case (1843), United Kingdom House of Lords Decisions J 16.

¹³ Herz Oszkár: *Gyakorlati törvényszéki elmekörtan* (Budapest, 1929).

Herke Csongor

A súlyosítási tilalom fogalma történelmi és jogelméleti megközelítésben – A jogintézmény hazai történelmi fejlődése 1962-től*

3.3. A súlyosítási tilalom 1962–1973 között

Az 1962-es Be. a 264. §-ában (először a magyar büntető perjogban) külön alcím alatt szabályozta a súlyosítási tilalmat. Ezen rendelkezés szerint (az 1958-as Bpn. által már megszilárdított szabályozásnak megfelelően) igen szigorú súlyosítási tilalom érvényesült a büntetőeljárásban: az elsőfokú bíróság által felmentett terhelt bűnösségét megállapítani, illetőleg bűnösnek kimondott terhelt büntetését súlyosítani akkor is csak a terhelt terhére bejelentett fellebbezés esetén volt lehetséges, ha a másodfokú bíróság a tényállást kiegészítette vagy helyesbítette. Ennek a súlyosítási tilalomnak tehát Molnár szerint¹ három előfeltétele volt: